

3112
l. XIV.

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA

LETNIK XIV. ŠT. 1.

» » » PRILOGA » » »
SREDNJEŠOLEC.

UREDNIK M. BOŽIČ.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC
20 EGA TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4,-
» ZA DIJAKE K 2,- »

KATOLIŠKA TISKARNA, LJUBLJANA.

ZORA

-- GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA --

I. ZVEZEK.

Prvi pozdrav.

Ne takne se je moč teme, zopet razžarja »Zora« pusta rebra in zeleno plan, le močnejši je žar, liki žarki ogenj mladine, a umikajoči se noči postaja lice smrtnobledo —.

Že dvakrat sedmo leto stopa »Zora« na čelo kat. nar. dijaštva in naroča prijateljem prve pozdrave. Pozdrav ne velja več četici borilcev za sveto stvar, ki ji je sicer pogum zarisan v čelo, a se oko plašno ozira v bodočnost, ne: pozdravu odgovarja krepka četa, ki se zaveda svoje sile in ji je v ponos, kar blati nasprotnik.

Pomnožile so se naše vrste z mladimi, čilimi močmi, mnogi še stoje in gledajo. Radi njih označim kratko načela in naš program.

Tla, na katerih bomo stali, so stara: neomajana in neomajna. Narodni nismo iz hinavstva, temveč iz razlogov razuma: vemo, da zahteva narava, naj se razvija vsak narod sam zase, razmerno svoji posebni osebnosti; zavedamo se krivic, ki so se godile in se še gode našemu rodu: to budi v nas zadnje sile in večkrat spečo odpornost; hvaležni smo narodu, ki nam je dal život in blago, in vrniti mu hočemo s skrbjo za njegov vsestranski napredek. Gnjev in ljubezen naj oplodi te razloge, naj nam podvoji in potroji duševno energijo, da mu ne bo izliv od alkohola razigrane navdušenosti, — kdor zakliče z Leopardijem: l' armi, qua l'armi: io solo combatterò, procomberò sol io (canti al' Italia). — — — — jeklo, jeklo sem: jaz sam se bom boril in sam se bodem zgrudil — — —.

Vsak človek ima enako pravico do obstoja, rojstvo ne daje predpravice. Stanovi morajo biti; v tem so si enaki, da so vsi potrebni za blagor družbe. Ne smejo biti drug drugemu odtujeni: le složno delo vseh stanov jamči bodočnost narodovo. Obsojamo naziranje, da so izobraženci in imoviti ločeni od neizobraženih in revnih, marveč prvi imajo do drugih dolžnosti. To je naše demokratsko stališče.

Stojimo na pozitivno katoliškem stališču. Zato je oficijelno stališče cerkve v vsakem vprašanju tudi naše. S tem ne sužnjimo svojega duha, le volji zarišemo meje. Omenimo še naše stališče do glasov, ki so se tudi že čuli, češ, treba organizirati strujo oziroma posamezne organizacije. Vsaka organizacija ima temelj, ki se ga ne da rušiti, ako naj ostane

stavba. To so načela: kdor hoče na teh izpreminjati, namerja vtisniti organizaciji drug pečat. Kot so nedotakljiva načela, tako tudi norme, ki izvirajo logično iz njih in iz pojma organizacije. Na primer član društva mora razširjati društvene ideje, naša osnovna ideja je med drugimi katoliška, torej mora vsak javno izpovedati, da je katoliškega naziranja, naj se mu da tudi pridevek »klerikalec«.

Drugi del je nebistven, akcidenčen. Mogoča, celo potrebna je diskusija, ki meri na izpopolnjevanje organizacije. Za to so dana v vsaki organizaciji legalna pota. Kdor krene na ta, ima dobro voljo, kdor drugih išče, ima ali druge namene ali nejasne pojme o organizaciji.

Kaj nam je smoter? Učečo se mladino hočemo dovesti do teh načel s sredstvi razuma in jo v njih utrditi, pomagati ji hočemo pri samovzgoji v smislu teh principov. Prva zahteva socialne dobe je organizacija vseh slojev, torej tudi dijaškega. Tu nas čaka obilo dela. V dijaštvu je dosti nezdravega, zdraviti se mora dijaštvo samo in brezobzirno. Skrbeti mora dalje za svoje stanovske zadeve.

Prepričani, da bode dalo le katoliško naziranje in na njem grajeno socialno delo našemu narodu utehe in mu zagotovilo boljše čase, hočemo v bodoči inteligenci oživiti versko življenje in zavest. Vsakega narodna in socialna dolžnost je, da se sam strokovno temeljito izobrazi; naša organizacija pa ga hoče pripravljati in deloma že uvajati v socialno delo. To so resne misli, ki zahtevajo resnih, značajnih ljudi; v vzgoji značajev in mož podpirajmo drug drugega.

Vsemu dijaštvu pa kličemo, moškemu in ženskemu: edino, kar nas loči od nosprotnikov je naše versko stališče; ako ste v tem z nami načelno edini, vstopite v naše vrste! Kateri ne morete postati udje naših društev, zbirajte se okoli lista, ki vam daje v povečani obliki priliko do sodelovanja, vam bo vodnik in svetovalec!

Urednik.

I. slov.-hrvatski vsedijaški katoliški shod v Zagrebu.

Spisal — a r.

Dolgo negovana želja se je izpolnila. Slovenska in hrvatska katoliška mladež se je zbrala v hrvatski metropoli.

Težko je popisati prežite dneve po zunanjih, nebistvenih znamenitostih, še težje dovoljno označiti vse to, kar je slovensko-hrvatska mladež podala in zbudila idej. Treba je bilo biti tiste dni v sredini mladega, pestrega življenja, načrtov za kulturno krščansko delo. Misli so se kresale, ideje porajale, črtal program, obširen program, kot ga doslej še ni imelo slovansko dijaštvo na jugu. Bodočnost pokaže, ali je bil naš trud

zaman, naše ideje vetru zaupane, šepetanje, naša navdušenost le plod nezrele, prerazgrete domišljije.

Ko so veliki dnevi že bili, prihajamo do spoznanja, da smo si veliko — drznili!

Kot uvod za zagrebški sestanek se je vršil 3. avgusta v Ljubljani občni zbor »Slovenske dijaške zveze«. Pokazal je, da se i zanjo pričinja nova doba dela. Okrog 200 nas je dospelo proti večeru v Zagreb. Že potoma sta nam prišla v Zaprešičih nasproti slovenski in hrvatski akademik, prinašajoča prve srčne pozdrave na hrvatskih tleh. Čim bližje Zagreba, tem burnejše nam je bilo srce od pričakovanja. Vlak obstoji in klici: »Živeli Slovenci!«, »Živeli Hrvati!« polnijo ozračje. Prišli smo čili, prišli navdušeni, in ob pozdravu je moralo na dan, kar je telo že dalj časa. Pobratimska pesem »Slovenac i Hrvat« je zaorila iz več kot 400 oveseljenih grl . . . .

Tega trenutka ne pozabimo nikdar. Krasni so bili drugi dnevi, a najboljši je bil vendarle — sprejem, ko so misli in čuvstva privrela in morala privreti na dan sama od sebe.

Pred postajnim poslopjem smo se razvrstili in zopet je zaorila pesem »Liepa naša domovina«, ki je postala tiste dni prava naša popevka. Navzoče številno občinstvo je pelo z nami, ali pa čudom zrlo ta nenadni pojav mladeži. — V redu in dolgi vrsti s predsedniki na čelu, smo v živahnem pogovoru šli v mešto. Kakor zmagovita četa smo prihajali. In Zagreb se je začudil. Bil je iznenaden radi našega števila. Ni si mislil, da kipi v nas toliko zavzetja za — versko idejo. To je imponiralo. Niti enega glasu nismo čuli, da bi nas bil motil. Niti nasprotno dijaštvo se ni pokazalo, dasi so se čule pred sestankom nekatere govornice o protidemonstraciji.

Pred stanovanjem »Domagoja« smo počakali, da smo dobili potrebne informacije, nato pa skupno odšli ob 8. uri zvečer v »Hrvatski Dom«. Obširna dvorana nas je bila polna. Tu smo se mogli šele prepričati o naši — moči. Tu so najprej zapeli člani hrvatskega bog. društva »Vienac« pesem, ki jo je nalašč za ta večer komponiral pl. Zajc. Po kratkem pozdravu predsednika »Domagoja«, tov. Pavelića, je bilo za zborovanja sledečih dni izbrano predsedstvo: I. predsednik cand. iur. S. M a r k u l i n (»Domagoj«); za II. predsednika phil. M. Božič (»Danica«), za podpredsednike phil. Lj. M a r a k o v i ć (»Hrvatska«), phil. J. P u n t a r (»Zarja«), ter bogoslovec Stj. Stjepinac (Hrv.) in Iz. C a n k a r (Slov.); za zapisnikarje: med. I. M a c h a č e k (Hrv.), iur. Frančišek K o v a č (»Zarja«), theol. J. H a j d u k o v i ć in theol. I g. B r e i t e n b e r g e r. Izvoljeni predsednik S. Markulin se zahvali za častno mesto in nazdravi slogi Hrvatov in Slovencev, nato zaključi zborovanje. In zopet je zaorila pesem »Liepa naša domovina« in »Slovenac in Hrvat«. Po večerji se je razvila izborna zabava, ki se je ponavljala potem vsaki večer. Duša ji je bil tov. Juvan (»Zarja«), ki je tako veliko pripomogel da smo ostali čili in — veselega srca.

V nedeljo, 4. avgusta, je bil »Veni sancte« s slovesno sv. mašo v akad. cerkvi sv. Katarine. Tu so krasno peli hrvatski bogoslovci. Maševal je novomašnik g. Cimerman. Krasen uvod k zborovanjem, ki so se isti dan dopoldne otvorila na dveh krajih: za lajike v dvorani »Hrvatskega Sokola«, za teologe v bogoslovju; popoldne je združilo vse skupno zborovanje. V ponedeljek so bile štiri skupine: Slovenci v dvorani »Hrvatskega Sokola«, bogoslovci v semenišču, abiturijenti v dvorani »Katoliške kazine«, srednješolci v preparandiji. Po zborovanju ogled arheološkega muzeja in Strossm. galerije. — Popoldne je sledil odmor in ogledovanje mesta v treh skupinah, ki so se strnile na »Cmroku«. Tu je večino udeležencev slikal fotograf. Nato smo obiskali »Mirogoj« z znamenitimi grobovi velikih Hrvatov in nato vrnili v mesto k večernemu zborovanju v »Hrvatski Dom«. Tako smo se to popoldne izpočili in pripravili za nadaljne seje. Ta večer sta došla tudi gg. dr. Krek in dr. Lampe, ki sta postala središče ovacij zbranega dijaštva. Toliko simpatij ima med slovensko in hrvatsko mladežjo težko kdo kot ravno dr. Krek. Njegove besede so padale tisti večer na rodovitna tla.

V torek, 6. avgusta, sta zborovali zopet dve skupini: lajiki v »Hrv. Domu«, bogoslovci v bogoslovju. Po dopoldanskem zborovanju smo položili venec na Strossmayerjev spomenik. Predsednik »Domagoja« Pavelić se je spominjal duha velikega Hrvata, predsednik »Zarje« Puntar velike misli pokojnikove o združitvi Slovanov v okrilju katoliške cerkve. — Popoldne je slavnostno zborovanje privabilo mnogo odličnega zagrebškega občinstva. Zborovanje sta počastila tudi vseučilišni rektor dr. A. Bauer in zagrebški župan dr. Amruš, koja je dijaštvo burno pozdravljalo. Po tridnevnem napornem delu se je zbralo na komerzu vse došlo dijaštvo in nebroj zagrebškega odličnega občinstva, a tudi krščansko socialno delavstvo je bilo v lepem številu navzoče. Mogoče še ni bilo prireditve, kjer bi se bile našle zastopane malodane vse hrvatske stranke, ki niso nasprotne kršč. svet. naziranju, kakor pri našem komerzu. Velika dvorana »Hrvatskega Sokola« je bila nabito polna in kmalu premajhna; nebroj občinstva je moralo oditi, ker ni dobilo prostora. Z velikim odobravanjem je bil voljen za voditelja komerza vseučilišni rektor dr. A. Bauer, ki se je udeležil tudi večine prireditve in s tem priznal resnost in važnost celemu sestanku. Kot voditelj je pozdravil nasrčnejše vse navzoče dijaštvo, delavstvo, navzoče meščanstvo, zlasti zagrebške gospe in gospodične. Vrstili so se nato pozdravi in napitnice, družba je postajala vedno veselejša in vedrih lic sredi navdušene mladine, dasi je bila neznosna vročina. Omeniti moramo zlasti govor dr. Lampeta, ki je s svojim krasnim govorom, tikajočim se naših idej in njihovih nasprotnikov izza francoske revolucije dalje izzval viharno odobravanje. K njegovemu govoru mu je častitalo mnogo odličnih gospodov. Tovariša M. Božič in Dolenc sta navduševala za krščansko-socialno idejo, za kar jima je zlasti navzoče delavstvo z veseljem in ploskom pritrjevalo. V imenu krščansko-socialnega delavstva je nazdravil iur. Anderlić, želeč,

da bi se kmalu pomnožila inteligenca, ki bi imela smisel za težnje kršč. soc. delavstva. Ves sestanek mu je priča, da napočijo poslej tudi v tem oziru lepši dnevi. Med govori pa je skrbela za razvedrilo vojaška domobranska godba in bogoslov. pevsko društvo »Vienac«. Med komerzom pride odgovor sv. Očeta, kojemu se je bila odposlala udanostna brzojavka. Tako se je impozantno zaključilo zadnje skupno, ponajveč manifestaciji posvečeno zborovanje. V sredo pa smo se odpeljali s posebnim vlakom v obilnem številu v zagrebško okolico, v prijazni Samobor. Izlet je donesel mnogo prisrčno zabave, tesnejšega medsebojnega spoznanja, Po trudapolnih dneh zborovanja se nam je duh v prosti naravi odpočil in v krogu tovarišev razvedril. S tem bi zadostili — zunanjim d o g o d k o m.

Pomenljivejši kot vse to pa so bili gotovo referati kot središče zborovanj. Saj so imeli nalogo, da v glavnih potezah zarišejo skupni program za današnje dni in — bodočnost.

Kdor je le prečital množino referatov, se je moral ustrašiti. Tako ogromen spored bi delal vso čast velikemu katoliškemu shodu pod vodstvom starih, izkušenih, resnih — mož. In tu pa je mladina, živahna in neizkušena, šla preko starih idej in pokazala, kaj zmore trdno prepričanje o resničnosti krščanske ideje. Naj sodi kdo kar hoče o poedinih referatih. Pomisli naj, da niso bili samim sebi namen, nego imeli nalogo, da zbudijo novih misli s svojimi mislimi. 34 naznanjenih referatov, 30 se jih je referiralo! Ogromno število, a tudi ogromno delo.¹⁾ (Dalje.)

Iz spominov.

Novela. — Spisal Mohorov.

Odkar sem ga poznal, je bil vedno isti pozimi in poleti. V naši vasi je stanoval in, kakor so pravili, je zelo učen in bogat. Ljudje so ga spoštovali, mnogo pa niso vedeli o njem. Vsak popoldne je šel na izprehod mimo naše hiše, ne na levo ne na desno se ni oziral, počasi in umerjeno je hodil, skrbno se-ognil vsakega kamena. Ko pa je prišel do znamenja konci vasi, je obstal, — vzdihnil in se vrnil. Stregla in kuhala mu je brbljava ženska. Z doma je odhajal dvakrat na leto, o Velikem Šmarnu na Brezje in v jeseni v Gorico. To je bilo, odkar sem ga poznal. Z velikim spoštovanjem pa me je bila prevzela novica, ki sem jo bil izvedel od očeta, da je to učen profesor, tako da s priprostim človekom še govoriti ne zna.

»Le pridno se uči,« je dejal oče, »ko boš znal latinski, ga obiščeš, vesel te bo in še vreči bi ti znal kaj, kakor je ranjkemu Munihovemu.«

¹⁾ V tem oziru prinese prihodnja številka »Zore« potrebno gradivo.

Od tistih časov je rastle moje zanimanje zanj, postavljal sem se mu nalašč na pot, da bi postal pozoren name, ali on, kakor da me ne vidi. Nekega dne sedim ob cesti, evo njega, ko prihaja. Pozdravim, nič odzdrava.

Nevoljen sem bil, v tem opazim, da je izpalo možu nekaj iz žepa, ko je iskal žepno ruto. — Skočim na cesto, poberem lično podobico v zlatem okviru in se mu približam.

»To ste izgubili, gospod profesor!«

Komaj je ugledal v mojih rokah medaljon, preletelo ga je kakor življenje in skoro iztrgal mi je podobo. V hipu je bila izginila v žepu njegovem, mene pa je pustil začudenega sredi ceste. Par korakov je stopil zamišljen, nato se je obrnil in dejal:

»Ti si Jakobčev, študiraš?«

»Dà, gospod!«

Segel je v žep in mi ponudil goldinar. »Ne pravi nikomur nič!«

Od onega dne mi je vselej prijazno odzdravil, celo obiskati sem ga smel, ko sem odhajal v šolo. Tako je bilo leto za letom. —

Nekega dne pa se je pripeljala v vas gospa z deklico. Stal sem pred pošto, ko sta izstopali. Mimo je prišel profesor in se ozrl na moj pozdrav. Opazivši prišedše, pa je prebledel, mahoma se obrnil in vrnil domov. Tudi damama ni ušel ta prizor. Zdelo se mi je, da so stari gospé zadržtele noge, vplašena jo je prašala deklica v lepi nemščini:

»Ti je li slabo, mamica?«

Kaj je odgovorila gospa, nisem slišal, ker sta bili odšli v gostilno, kamor jima je bil zanesel kočijaž prtjago. Vrnil sem se čudno zamišljen domov in takoj začel izpraševati očeta o profesorju.

Veliko mi ni vedel povedati in zelo se je začudil, ko sem pripomnil, da poznam profesorjevo ženo. Sam bogvedi, kako mi je bila ušla taka beseda.

Debelo me je pogledal oče.

»Kdo pa ti je pravil, da ima ženo?«

»Jaz vem,« odvrnil sem samozavestno in vstal. Po večerji pa sem čul, kako je pripomnil materi: »Že ni neumen, da mu o takih rečeh govori. Še dober mu bo, kakor je bil Munihovemu.«

Drugega dne sem srečal profesorja. Hodil je urno in glasno je nekaj mrmral, daleč preko znamenja je šel in zavil na polje. Čez dolgo sem ga videl se vračati in ga pozdravil.

»Tako, tako,« je dejal, »letos odidem preje, tukaj, mladi prijatelj, pa z Bogom!«

Potisnil mi je bankovec v roke in šel, potem se obrnil in dejal mehko:

»Z Bogom, fantič!«

Drugega dne sem ga videl, ko se je odpeljal. Čudno se mi je zdelo vse to, še bolj čudno pa, da se je bila naselila ona tujka s svojo hčerjo v njegovem stanovanju. Radovednost me je gnala, da bi poizvedel kaj

natančnejšega o nji, posebno pa je napravila hčerka name, mladega študenta, velik vtis. Te mlade neznanke so se oprijele v par dneh vse moje misli, da je skorej izginil spomin na profesorja. Dolgo v noč nisem spal, večkrat sem jokal, pa nisem vedel čemu, lazil po polju okrog, na glas sem čital Prešernove sonete, bilo mi je neznosno in sladko obenem. Nekega večera sedim v vrtu v mali lopi, kar začujem stopinje po stezi ob vrtu. Pogledam skozi zeleni zimzelen in evo — neznanek. Bili sta videti žalostni in govorili sta skoro šepetajoče. Ko sta prišli mimo, zaslišal sem sledeče:

»Si-li huda, mamica?«

»Kaj bom huda, Verica, izvedela bi bila itak prej ali slej!«

»In on je zato odšel, mama!«

»On je slep, dete, on muči tebe in mene in sebe, a Bog vé, da dela krivično!«

Čutil sem, da je hotel posiliti gospo jok, v tem pa sta se bili oddaljili in nič več nisem slišal. Nekaj težkega mi je padlo na srce, začutil sem neko mržnjo do profesorja, ker vedel sem, da govorita o njem. Stal sem pred uganjko, ki je nisem mogel rešiti, in v mučnih sanjah celo noč.

Tisto nedeljo potem je imelo domače izobraževalno društvo veselico. V svoje največje veselje zapazim, stopivši na oder — vloga slavnostnega govornika je bila izročena meni — gospo in njeno hčer. Pozneje se ne spominjam mnogo, vem, da sem govoril s čudnim ognjem, bližina drage mi deklice je učinkovala s toliko silo name, da mi je kri plala v obraz. Videl sem, da sta tujki z napeto pozornostjo sledili mojemu govoru in da se je gospa obrnila do svojega soseda in nekaj popraševala.

Kako sem bil preseneten, ko me, vrnivšega se med občinstvo, pozdravi ljubki glas Vere:

»Častitam, gospod Zorko!«

Njene lepe oči so se mi tako prijazno smehljale, da sem prišel še ob ono malo zavest, ki mi je bila ostala. Ne vem, kaj sem odgovoril, posledica je bila, da sem obsedel v njuni družbi in ju zvečer spremil domov. Gospe sta me povabili na obiske. S tem večerom se je začela zame cela vrsta lepih dni. Zahajal sem v družino, postregli so mi vselej z najboljim, Vera je bila predobra z menoj. O svojem življenju in o profesorju nista govorili nikoli z menoj. Videl sem, da se s strahom ogibljeta temu govoru. Kljub temu me je nekaj sililo, naj povem oni dogodljaj z medaljonom. Videl sem, da se je obličje gospe zjasnilo, ko sem odhajal, mi je stisnila roko.

»Hvala Vam, Vi ste dober človek.«

»O gospa,« sem vzkliknil ves razgret, »ko bi le znal kako, gotovo bi Vam pomogel. Gospod profesor je užaljen, a se moti, on je dober človek in Vas ljubi!«

»Odkod Vi — odkod to veste,« prašala je ona in prebledela.

Povedal sem ji, da sem slišal njen pogovor s hčerjo.

»Drugo si sam vse predstavljam!« dejal sem nato. —

Gospa ni odgovorila in se skoro hladno poslovila. Vera mi je prisrčno stisnila roko, da mi je srce zaigralo veselja. Skozi glavo mi je šinila neumna in preširna misel. Ali je nisem opustil vse sledeče dni. Izvedevši slučajno za bivališče profesorjevo, sem mu pisal čudno, čudno pismo —.

* * *

Minilo je bilo nekaj let. Vračajoč se z Dunaja, sem se ustavil v Gradcu, da obiščem svoje kolege. Komaj stopim iz voza, evo, koga vidim! Moj stari znanec profesor, obložen z vsemi mogočimi ogrinjali in zavoji in ž njim njegova žena in moja davna srčna rana — Vera.

Pozdravim.

»Ah, to ste Vi, gospod Zorko,« je viknila deklica, pozdravivši me s toliko prisrčnostjo, da bi bil prišel skoraj zopet v zadrego. Tudi obraz gospe se je razveselil in z veliko prijaznostjo mi je ponudila roko; medtem je profesor nekaj časa molče gledal name in dejal nato:

»Moj mladi znanec z Virja, kaj ne?«

»Dà, gospod,« sem odvrnil, in spomnivši se onega pisma sem začutil veliko zadrego.

»Dovolite, da se oprostim,« sem dejal, »tisto vmešavanje pred leti, bil sem mlad in neumen« . . .

Profesor se je veselo nasmejal, gospa pa je pristavila:

»To so lepi spomini, gospod Zorko, mi pa smo Vaši dolžniki. Vas li smem povabiti seboj?«

»Ne odbijte,« je šepnila Vera.

Šel sem ž njimi. V vozu sem moral odgovarjati na razna vprašanja, šele ko smo izstopili pred lepo visoko hišo in sva bila z Vero zaostala, dejala je ista:

»Ne spominjajte tistega pisma, jaz in mama sva Vam zelo hvaležni. Vi ste nama vrnilo očeta.«

»Ali jaz komaj umem, kaj govorite, Vera!«

»Povem Vam pozneje kedaj, zdaj sprejmite prisrčno zahvalo. Jaz in mama Vas ne pozabiva.«

»In vendar sem pisal le radi Vas, gospica!«

»Radi mene?« Videl sem, da ji je šinila rdečica v obraz.

»Hitimo,« dejala je.

Nič več nisem izvedel tisti večer. Ločili smo se prisrčno in ne za vedno . . .

* * *

In danes, po petih letih, sloni ob meni Vera in mi narekuje ono, česar nisem vedel. Njen oče je bil vzljubil dobro deklico in jo vzel za ženo, po čudnem naključju pa je bil prišel v dvome, da mu je zvesta. Preponosna je bila, da bi se bila, ki se je zavedala svoje poštenosti, opravičila pred njim in mu dokazala zvestobo. Ločil se je od nje in po dolgih letih šele se ji je bilo posrečilo, da ga je našla. Ali še tedaj je bežal od nje; konečno sta se vendarle našla in pojasnilo se je vse in vse se

končalo v dobro. In nemalo je k temu pripomogel pisec teh vrstic s tistim svojim pismom, ki je bilo napravilo na profesorja globok vtis, za to pa mi je naklonilo nebo najbolje, kar mi je moglo dati — ženo Vero . . .

„Radikalizem“.

„Die moderne Jugend hat schon eine Weltanschauung, bevor sie die Welt angeschaut hat.“
(Meggendorfer-Blätter 1907, šte. 12.)

Zanimiv je študij idej, stremljenja, programa narodnega radikalizma po njegovi zasnovi, logični zvezi in posledicah. Kdor hoče poznati radikalno strujo, mora preiskati vso njeno — teorijo in prakso. Danes preglejmo ves sestav po označenih znakih.

Splošna glavna teza: *Πάρτα ὄει.*

»Drugače organizovanemu bitju bi se narava odkrivala na drugačen način in njegova logika bi zavzela docela drugačno lice, **človek je mera vseh stvari.**« (Iz naroda za narod«, str. 36, Grošelj.)

Etika vobče.

»Človeške etike sploh ni, ampak različne socialne skupine imajo različna etična naziranja, («Oml.» 1906., str. 183: Mih. Rostohar.)

»Znanstvena, pozitivna etika ne potrebuje religije za podlago, ampak le spoznanje naravnih zakonov, katerim je podvrženo človeško življenje. Etika je po svojem bistvu socialen pojav, religija pa individualen. Etika in religija sta dve popolnoma avtonomni polji.« (Istotam isti str. 184.)

»Za človeka absolutnih etiških zakonov ni, neka tiha konvencija so, ki zajema svojo moč in obveznost iz tega, da se človeška družba okoli nas priznava k njim, njih sila leži v socialnem moralnem pritisku okolice na nas.« (»Iz naroda za narod«, str. 36, Grošelj.)

»Kaj pa smatra družba dobrim in kaj slabim, to je ravno, kar se menjava od časa do časa, od kraja do kraja, to je, kar daje etiki vedno drugačno lice; saj etiški zakoni niso absolutne neizpremenljive in nadnaravne norme. Ker je etika produkt nepopolnega in razvijajočega se človeškega razuma, je nepopolna, ona ostaja, napreduje in se razvija s človeško družbo vred.« (Istotam str. 36, 37.)

»S kulturo in ne z religijoznostjo torej raste etični čut ljudstva. Da pa pozitivna etika po svoji notranji vrednosti daleko nadkriljuje ono sebično žandarmerijsko moralo, ki se ogiblje hudega zgolj iz bojazni pred kaznijo, dela dobro samo za nebeško plačilo, tega mi menda ni treba dokazovati.« (Istotam str. 39.)

»Potom prakse je uvidela družba vse slabe lastnosti in posledice teh dejanj in je zato postavila pred nje svoj etiški predznak ‚minus‘.« (Istotam str. 37.)

»Morala je rezultat socialnih odnošajev, izhaja torej iz ljudi. Temeljiti mora le na resnici. Kaj je resnično v naravi in družbi, to spoznati in po tem urejevati svoje ravnanje, to je solidna pot, po kateri hočemo povzdigniti moralo v svojem narodu.« (»Oml.« 1905, str. 49, Oklic Prosvete.)

»Na praksi temelje etiški zakoni, oni so človeku priučeni, ravnotako kot je njegovemu vonju tekom tisočletij priučen, privežban gnjus in izogibanje pred smrdljivimi-škodljivimi tvarinami.« (»Iz. n. z. n.«, P. Grošelj.)

»Proti razžaljenju ni pravega zadoščenja. Za notranjo čast mora biti človek **sam** sebi sodnik. Lastna sodba naj nas sodi, utemeljena mora biti v našem svetovnem naziranju.« (»Oml.« 1907, str. 105: Pavlin.)

Krščanska in pozitivna etika.

»Nadnaravna in pozitivna etika si stojita torej v principielnem nasprotju, prva črpa svojo moč iz avtoritete religije, slednja iz razuma. Prva se je nam vsem vcepila že od mladega in to je bilo često naše zlo, kajti pri večini dijakov se prejalislej podero temelji religije in z njimi vred pade morda često tudi njihova morala; etika, zidana na temelju razuma pa ni odvisna od take slučajnosti.« (»Iz n. z. n.«, str. 38: Grošelj.)

»Klerikalizem si prisvaja, da edino dogme katolicizma in grožnje na kazen po smrti jamčijo nrvnost. Pozitivna etika je dokaz, da nrvnost ne temelji na transcendentalnih stavkih, njen napredek je od njih neodvisen.« (Listek za agitacijo in razprodajo brošure »Iz nar. z. nar.« kot priloga »Oml.«)

»Cerkveni klerikalizem vzgaja narod suženjskim, dela ga nesposobnega za daljši razvoj ter mu jemlje elastičnost pri delu. Je nekaj naravnost hudodelskega v oni cerkveni morali, ki smatra delo kot kazen za greh in ne za prvo in najvažnejšo, sladko-vzviišeno dolžnost, po kateri čuti človek toploto skupnosti z ostalimi milijoni in milijoni v nepretrganem, vednem delu nahajajočih se celic vesoljstva, in sredstvo, edino sredstvo približevanja k boljši bodočnosti človeštva. Moč narave je sicer silnejša, krepkejša nego vsi umetno, oziroma protinaravno stvorjeni jezuitski, nezmotljivi in edino pravi stavki laži-morale. Ta moč narave ne pusti zatreti vzvišenega čuta, da je delo sladko. Mislite si pa stariše, ki bi otroku od prve mladosti vcepljevali misel, da je delo kazen za greh. Ali bi se otroku ne zastrupil kal življenja? Narod, ki bi vsesal v kri in meso načela klerikalizma, je prej ali slej obsojen poginu — gospodarskemu in nrvnemu. Njegovi nazori o življenju in važnosti istega, o družini in njenem vzvišenem poklicu, o šoli kot delavnici človeštva, so taki, da zastrupljajo telo in dušo naroda, ki se jih oprijemlje — klerikalizem ne sprejema najjasnejših zakonov vesoljstva, izključuje razvoj in napredek istega.« (Napisal v »Oml.« g. Škapin l. 1905, str. 39.)

»Kako drugačna je stvar, ako pokaže prava, temeljita, na natančnem in kritičnem opazovanju narave, na veličastnem delovanju njenih večnih zakonov sloneča vzgoja človeku, poedincu naroda, da je v vesoljstvu

in njegovih posameznih delih, v gmotni kakor duševni naravi večer razvoj in napredek, da prehaja iz slabega v dobro, iz dobrega v boljše, iz boljšega v popolnejše in da smo tudi mi delavne osebe tega večnega procesa.« (Isti istotam str. 40.)

(Dalje.)

Glasnik.

IZ GRADCA. In zopet smo okrog svoje matere. Pričenja se živahno gibanje. Zlasti letos postane za nas važno leto. Dobili smo prvi naraščaj iz zelene Štajerske. Dolgo ni bilo dijaško mišljenje naklonjeno našim težnjam, poslej bo gotovo drugače. Razmere so se razjasnile, pojmi očistili in novo življenje pognalo. Nejasnost v politiki, negotovost v načelih je rodila značaje — za vse in nič gotovega. Poslej bo in mora postati drugače. Ko bi ne bilo ločitve duhov, bi ne bilo krepkega gibanja med mlajšimi somišljeniki, ne bilo bi tudi — letošnjega naraščaja. Z razvojem smo mi lahko docela zadovoljni. In nasprotniki? Da in ne. Bili so časi, ko je bil štajerski dijak ali indiferenten diviak, ali pa nasprotnik v »Triglavu« in »Taboru«. Za nas ni bilo nič ali pa jako medlih simpatij, od tod tudi — le izjeme za društvo. Poslej dobimo leto za letom precej dobrega naraščaja in kar je glavno, zavestnega, odločnega in tudi odkritega. S tem pa je tudi že povedano, da ga bo istotoliko prišlo manj med — nasprotnike. Torej bilanca na eni strani boljša, na drugi slabša. — Pa še nekaj. Nasprotniki so res v precepu. Ali le »Triglav« ali pa le »Tabor«. Čemu dvoje društev, če je pa njihova tendenca ista: vzgoja liberalnih značajev? Čemu cepljenje moči, če pa nudi doma ena in ista stranka vsem enako zavetje in torišče za delavne in nedelavne? Proč torej s tradicijami, osebnimi zastarelimi nasprotji, mi mladi, izišli iz nove politične ere na Štajerskem, ne uzmemo, čemu naj bi si bili nasprotni, ko imamo v resnici le enega pravega nasprotnika — klerikalce, klerikalizem! Združimo se v eno močno, jekleno falango in skupno marširajmo. — To je trenutni položaj med graškim dijaštvom. Ali se posreči mlajšim, ali premagajo tradicije? Karkoli hočejo, za nas je egalno, mi priznamo samo načelne nasprotnike in najsi je Peter ali Pavel. Tu smo katoliki — tam negacijski duhovi. Poznamo jih dodobra v načelih in taktiki, drugo nam je nalo mar. Letos nas še posebno zanima dejstvo, da je »Triglav« dobil malone vse »bruce«, »Tabor« baje (vsaj do 12. t. m. ne) niti — 5! Kaj naj to znači? Reakcija, identičnost mišljenja ter prvotno nagnenje k »Triglavu«. Staro društvo dobiva več privlačnosti: preobrat. Zakaj? Poglejte politične razmere na Štajerskem. Značilno, ne? Kakor hočete! Za nas le umljivo in naravno. Splošno se opaža, da štajersko dijaštvo privzema radikalne ideje, da pa se vrača k — očetu. Od tod pogajanja v zadnjem času na obeh straneh za — združenje, od tod tudi koalicija v preteklem letu med »Taborom« in »Triglavom«. Ako so govorice resnične, potem bo moral dobivati »Tabor« kmalu pomoči iz Dunaja ali Prage, če bo hotel uspešno konkurirati. Kakor jim drago. Celjski shod torej ni inel toliko »pozitivne« strani. Najbrž tudi prihodnje leto ne, če se kaj ne pripeti in sin se ne spokori. Želimo poštene monistovske sprave. Jo je tudi treba, ker mi gremo na dan, na plan. »Danice« je svit nad nami razlit in »Zarje« trak razganja nam mrak! Naprej na plan, na solnčni dan —!»

Anti.

* * *

Starešina »Danice« gozdarski komisar R. Lampe je umrl kot žrtev epidemične bolezni v Postojni. Pokojni je bil blag človek, ponesel je v grob lepe nade in važne socialne načrte. Žalujemo za njim in izražamo svoje sožalje njegovim sorodnikom, zlasti bratu — tovarišu iz »Danice«. N. v B. p!

* * *

Stališče napram Ciril - Metodovi družbi. Dokler ne zavzamejo oficijelnega stališča, naj se ravnajo tovariši takole. Denarne prispevke naj pošiljajo na uredništvo »Mira«, »Slov. Gospodarja« in »Gorice« s pripombo, naj se porabi denar le v obmejnih krajih, kjer nimajo liberalci besede. Tem potom podpremo brate na meji, ki čutijo razpor, damo pa tudi gotovo smer prispevkom. Rabite kolek »Šolskega doma« v Gorici, užigalice pa iste dalje, dokler ne damo druge direktive.

Visokošolsko dijaštvo.

Slovensko.

Celjski shod narodno radikalnega dijaštva. Ali je bilo udeležencev »100 akademikov in veliko število drugega dijaštva« (»Omladina« str. 101), ali se je shoda udeležilo nad 120 slov. dijakov, ne moremo z matematično natančnostjo pribiti. Iz privatnih virov vemo le, da tistih 100 akademikov ni smatrati za prave akademike. Nočemo pa izzvati radi te bagatele dolgoveznega odgovora, ker je itak dejstvo isto, da so gospodje — zborovali. Obravnavale so se vse »pozitivne« stvari, ki so za nas že davno v večini brez pomena. Referat »Jugoslovanska ideja in slovensko dijaštvo« je z debato vred izginil z dnevnega reda. — Za nas najpozitivnejši uspeh celjskega shoda je bil pač to, da so radikalci javno izpovedali, da jim je boj klerikalizmu odslej glavna zadača. Pribil je predsednik shoda, da je diametralno nasprotno svetovno naziranje med nami in njimi. Po naše: radikalci so nekatoliki, nekristjani, protiverski misliljii. Kako naj sicer tolmачimo stavek: »Naša struja je v svojem bistvu nasprotna in naš svetovni nazor diametralno nasproten klerikalizmu ne le kot specifični slovenski politični stranki, temveč kot protinarodnemu, protidemokratskemu, protisvobodnemu svetovnemu naziranju?« — Ker se nam zdi, da je isti gospod govornik, ki je govoril ta stavek, v najožjem duševnem sorodstvu s stavkom: »Po njih lastnih besedah je tendenca naših takozvanih katoliško-narodnih družtev zgolj katoliška (i. e. klerikalna), torej protinarodna,« zato takoj tu malo kritike. Očividno gospod referent nima jasnih pojmov, ali pa si jih je priredil po svoji duševni meglenosti. Ne vemo, ali bi naj smatrali gospoda referenta za naivneža ali pa — zlobneža, ko si upa tako nalahko in brezmiselno trditi, da je naše svetovno naziranje »protinarodno, protidemokratsko, protisvobodno«. Ker vemo, da je gospod govoril resno, ga pozivljemo, da 1. najmanj petkrat prebere članek »Ali smo res brezdomovinci« v »Zori« 1906/07 str. 81 sl. in pa 101 sl.; 2. da mirno in stvarno, vredno akademika 6 semestrov dokáže to, kar je tako nepremišljeno zbesedičil! Gospoda, odvadi se boste morali tega, da boste rekli samo »tako je«, privaditi pa, da boste tudi enkrat res to dokazali, kar se upate trditi pred — javnostjo. Mi zahtevamo od vas »kritičnega duha« in zato tudi hočemo odgovora na »zakaj«, »kako«, »čemu«! Za primeren odgovor že poskrbimo, ne bojte se. Torej, naprej vi strelci! — Idimo dalje. Radovedni smo, ali je danes še kje naiven slovenski dijak, ki bi ne videl humbuga, ki so ga uganjali radikalni gospodje s »privatno stvarjo«. Oficijelno ste določili za svoje somišljenike dogmo o »diametralnem klerikalizmu nasprotnem svetovnem nazoru«! S tem ste izjavili, da »privatna stvar« istočasno nikakor ne more uspevati poleg diametralno nasprotnega svetovnega nazora.« Zato pa mi pravimo: kdor je le še količkaj pozitivno krščanskega mišljena, mora izvajati nujno posledice: Ali — ali. Ni mogoče biti in ne biti. Zdaj pokažite in tudi priznajte javno in odkrito, da ste uganjali s slovensko mladino zadnjih pet let najfrivolnejši humbug, ko ste ji v krasnih barvah slikali »privatno stvar«, v resnici pa jo sistematično, vedoma, ali namenoma zavajali v — brezvestvo! Da, danes lahko trdimo — vaši izreki, teze so nam jasen dokaz, da ste delali premišljeno, ko ste trgali slovenski srednješolski

mladini verska mišljenja iz src — da ste bili hinavci. Ne zgražajte se pri tem! Bil bi le znak še večje npravne pokvarjenosti!

Očitajte nam »Liguorijevo moralo«, »dvojno resnico«, »da namen posvečuje sredstva«. Kaj vam daje pravico? — Pa, da ne napravimo celjskemu shodu krivice, teh očitkov ste že prej nagromadili na kupe. Nazivate se »radikalce«. Dobro. Bodite torej toliko radikalno značajni in moški, da izvedete do zadnje pičice vse »reformne« pri samem sebi kar po vrsti, da bomo lahko šteli in poznali prave slovenske pristaše radikalnega svetovnega nazora — ateizma tudi po tem, da ne bodo več udje tiste cerkve, ki jim je tako na poti. Odvrzite spone in bodite javno znani »bivši katoliki«. Dokler ne proglasite, da s katoliško cerkvijo in drugo krščansko cerkvijo vobče niste v nikaki vidni zvezi, toliko časa vas smatramo za strahopetneže, ki mnogo besedičijo, a si ne upajo radi oportunistnih ozirov pretrgati zadnje vezi s katoliško cerkvijo. Bodite veliki tudi v dejanju in ne samo v zabavljanju in rednem konstatiranju. Radovedni smo, koliko radikalcev, ki po svojih zatrjevanjih ne priznavajo niti ene dogme, sploh vse krščanstvo zanikujejo, pa je že napravilo ta edino vašega »svetovnega nazora«, besed in zgražanj vreden korak? Koliko je število tistih, ki niso praktični oportunisti glede doslednega ravnanja v verskem vprašanju?! Kdo izrablja institucijo cerkve, da vleče od tega dobiček?! Da, da vi ste pravi — »klerikalci«! Hočete zgledov? Informirajte se le pri vseh onih »Slovenijanih«, ki imajo Knafeljovo ustanovo! Spoznali boste klerikalce v svojih vrstah. Ta kritika vam gotovo ne bo všeč, tudi že vemo, kako boste »parirali«. Kakor vam drago. Pazite pa le nekoliko. Bo dober pripomoček za vzbujajo in vzgojo samostojnih, kritičnih značajev!

Kako se je vršil ves sestanek, ni treba opisovati. Za nas nima pomena, če so izražali državni ali deželni poslanci ali županje glavnih slovenskih mest svoje simpatije. Privoščimo še v večji meri! Brigajo nas le ideje, ki so za nas važne. Eno moramo pribiti, dejstvo namreč, da se je narodni radikalizem na tržaškem shodu po svojih idejah preživel. Celjski shod je znak idejne dekadence. Tržaški je imel vsaj to prednost, da je bil »novum« in pa da je »fiksiral« v obrisih radikalni program. Na celjskem shodu ni bilo referata o **razvoju idej** od tržaškega pa do celjskega shoda. Kar je podal celjski shod, je le registriranje, konstatiranje in razstava — praktičnih uspehov (»Prosveta«). Kramerjev referat ni šel preko označenih mej. Ali ne čutite, da so si osnovne ideje, teze, ki ste jih tekom let postavili, v gorostasni disharmoniji? Vzemite v roke logiko in po znanih formulah »Barbara«, »Duzio«, »Ferio« itd. pregledajte **zvezo** med prednimi točkami vsega idejnega zaklada in kjer najdete skok ali direktno nasprotje, pa lepo pričnite z — operacijo. Verjemite, da ne bo škodilo. Tedaj pa molčite in se skrijte pod mernik, da vas ne bo nihče čul in videl, kadar boste še hoteli govoriti o klerikalizmu kot »protinarodnem, protidemokratskem, protisvobodnem svetovnem naziranju«. Uvažujte te svet in svet vam bo iz dna srca hvaležen. Priporočamo, da to, kar niste povedali na celjskem shodu, prepustite posebnemu odseku filozofično podkovanih ljudi, da vse vaše ideje in teze preišče in zvari pravo logično harmonijo. Odsvetujemo pa, da bi bili v njem naravoslovci in — **juristi!** Brez zamere. Kontrapika.

* * *

Radikalci in Ciril-Metodova družba. »Omlad« (števil. 7) piše na platnicah: »Trditev klerikalnih listov, da so klerikalci iztisnjeni letos iz odbora, ni resnična. Iz odbora so izstopili letos dr. K. Bleiweis, dr. P. Turner, dr. Iv. Merhar, Ivan Šubic, Anton Svetek in Gregor Einspieler. Razven zadnjega, ki je konservativec in je bil zopet izvoljen, so vsi ostali vstopivši odborniki naprednjaki, ki so bili deloma zopet izvoljeni, deloma pa so se mesto njih izvolili novi naprednjaki. Klerikalci so seveda nameravali vrniti mesto izstopivših naprednih odbornikov klerikalne. To pa jim je spodletelo in radi tega taka jeza. Poleg odbornikov se je šlo letos tudi za prvomestnika. Odstopivši prvomestnik Tomo Zupan je veljal po celem Slovenskem za liberalnega duhovnika, to je znana stvar in za takega so ga smatrale tudi podružnice. Če so se v zadnjem času varale, je seveda druga stvar. (Ali mogoče ni ta glavni vzrok konflikta med

gospodom msgr. T. Zupanom in radikalci ter početek veselja za »reformno delo«?) Naravno, da se mesto odstopivšega liberalnega (!) predsednika voli naprednjak.« — Tako naravno vse to ravno ni. Radikalci imajo pač povsod svojo posebno logiko in argumente, ako jim le kaže in nese. Pričakujemo, da prav kmalu proklamirajo ves odbor družbe sv. Mohorja za — naprednega in ga dosledno potem smatrajo kot — napredno, svobodomiselnno posest. Gorje potem tistim, ki se o pravem ali nepravem času zaveda, da so jih lisjaki — ukanili. Naj se le vesele, mogoče pa radikalna drevesa vendar ne zrasto do nebes. Zakon narave je sicer tak, da iz malega raste veliko, a do gotove — meje. — Ako primerjamo še celjske izjave in resolucije o vzgoji in utrjevanju mladine v svetovnem naziranju njihovega programa ter o »svobodni šoli«, če dodamo še njihovo navdušenje za »Svobodno misel«, potem se nam vse »reforme« pokažejo malo v drugačni luči. Saj vendar sami pravijo (»Omladina« str. 102, 1907): »Mi stavimo boj za svetovni nazor višje, nego politično strankarstvo.« Bijemo pač boj za svetovni nazor tudi na šolskem polju. In ker je radikalni »svetovni nazor diametralno nasproten« našemu ter nam in radikalcem ta boj absolutne vrednosti, potem je umevno, da se kot pristaši »klerikalnega« nazora ne moremo strinjati z »reformami« in »krvavimi operacijami«. — Ker gospodje uvidevajo, da so pokazali svoje rogove prezgodaj, pa je treba zdaj porabiti vso svojo premetenost, da jih javnost ne obsodi kot provzročitelje razdora pri složnem skupnem delu. In tu je ravno treba posebne logike in posebnih argumentov, kojih imajo vedno na razpolago, če se jim hoče na tihem »iztisniti« »klerikalce« pri podružnicah, odborih, vodstvu. — Poznamo to taktiko. Pravite: »Opozarjamo le na dejstvo, da ni vse klerikalno časopisje vseh dvanajst let skupaj toliko razmotrivalo in pisalo o naši družbi, kot mi v enem samem letu.« Tudi mi opozarjamo na dejstvo, da ni vse klerikalno časopisje vseh dvanajst let skupaj toliko zla storilo, kot radikalci na eni skupščini. Bližnja bodočnost bo namreč pokazala posledice — »krvave operacije«. Po »Omladini« je bil že dalj časa namen klerikalcev, dobiti povod na letošnji skupščini, da izpodrinejo družbine užigalice, koleke itd. v korist glavne klerikalne strankarske organizacije »Krščansko-socialne zveze«. Take trditve so pač preneumno zlobne, da bi jih zavračali.

K—a.

Izza kulis. Kot dodatek k letošnjim državnoborskimi volitvam se čuje, da je bil graški »Tabor« pozval svojega člana gospoda Vesenjaka, naj vrne trak in izstopi, ker je agitiral za »klerikalca« dr. Ploja. Pozneje se je vse »poštimalo«, ker se je dr. Ploj premislil. — Na celjskem shodu je baje vodja liberalne narodne stranke vabil in prosil radikalce, da bi podpirali narodno stranko, češ, da »ima malo pristašev«. Potem ni čudno, da je Narodna stranka priredila vsem udeležencem shoda svoj — banket.

— ki mnogo ve.

Nemško.

Socialni krožki med nemškim katoliškim akademiškim dijaštvom. Nemško katoliško akademično dijaštvo je organizirano v korporacijah ali zvezah. Do zadnjega časa so tičale te organizacije še preveč v starih tradicijah, ki so se preživele, šele v novejšem času je zavel vanje nov modern duh, socialna doba razvoja. Začelo se je zanimanje in gojitev socialnega študija. V Freiburgu, Bonnu, Monakovem, Aachenu in Heidelbergu so se ustanovile »Sozial-charitative Vereinigungen«, ki naj vadijo dijaštvo v socialnem študiju in delu. Dijaki se zbirajo vsak mesec, če možno vsakih petnajst dni, da se razgovarjajo o naprej določeni temi, katero razvije ali kak strokovnjak o tisti stvari ali član društva. Obiskujejo ekonomske in socialne zavode. Da poglobi ta študij, je sklenilo društvo »Volksverein für das katholische Deutschland«, snovati vseučiliščne krožke za socialni študij. Ti krožki so obstajali najprvo samo med teologi, sedaj se jih udeležujejo slušatelji vseh fakultet. Vodstvo je v München-Gladbach. Določeno je, da more imeti krožek le osem do deset članov. Diskusije so mesečne. Dijak obdela snov, tovariš ga ali zavrne, popravi ali popolni, nakar se začne

diskusija. Za vsak tečaj izda vodstvo vnaprej seznam tem in daje na razpolago potrebno literaturo. V Strassburgu se je ustanovil odsek vseh dijaških katoliških društev, da se posvetuje, kako zbuditi med katoliškim dijaštvom večje zanimanje za socialno kulturo. Inicijativa je izšla od odličnih profesorjev Ehrhard in Spahn.

* * *

—x.

Elementarne kurze za delavce vodi vseučiliščno dijaštvo v Strassburgu. Prve take tečaje so osnovali na Angleškem, kjer so se hitro priljubili. Na Nemškem so ustanovili prvo šolo za delavce visokošolci v Charlottenburgu, kasneje v Berolinu, Monakovem, Göttingenu in Freiburgu (Baden). Šole so večerne, vodijo jih le dijaki. Delavce podučujejo v materinščini, zgodovini, naravoslovju, matematiki in higijeni. Tečaj v Strassburgu traja tri semestre. Predavanja so tedenska, za vsak predmet sta določeni dve uri zvečer (od 8. do 10. ure). Delavci, ki obiskujejo kurz, plačajo na tečaj 50 pf. — 60 v. Kurzov ne vodijo le katoliški dijaki, temveč vsi brez razlike. Tako n. pr. je podučeval v badenskem Freiburgu teolog v nemščini socialnodemokratske delavce, vse organizirane v socialističnih društvih.

—x.

Italijansko.

Italijansko katoliško dijaštvo (v kraljestvu) je združeno v organizaciji »La Federazione Universitaria Cattolica Italiana«, glasilo zvezi je »Studium«, Rivista universitaria, ki izhaja mesečno v 64. straneh. List stane za inozemstvo 8 lir letno (Milano, Via Commenda 23). Sotrudniki so najodličnejši katoliški akademični književniki, med njimi redni profesorji vseučilišč: Bologna — Acri (filozof); Torino — Allievo (pedag.); Boccardi (astron.); Napoli — Petrone (fil. mor.); Pisa — Calisse (zgod. it. prava); Toniolo (polit. ekon.) Dalje ravnatelj geodinamičnega observatorija v Quarto: Stiattesi; škof Bonomelli v Cremoni itd. List dobivamo v zameno za »Zoro«. — Zveza je priredila svojim članom tedenski socialni kurz, da »postavi temelje resnemu programu dela, proučuje sredstva, kako razširiti zvezo in njeno glasilo ter sklepati o prihodnjem sestanku«.

* * *

Katoliška vseučiliščna tridentinska zveza je imela 22. septembra shod ter slavila desetletnico svojega obstanka.

Poduk o socialnem delu v Ameriki. Že več let so obstajali na ameriškkih visokih šolah kurzi za teoretično in praktično proučevanje socialnih problemov. Iz teh so se razvile redne šole. Leta 1904 je ustanovil v New-Yorku profesor Deonse tako šolo, zvano »New York School of Philanthropy«, mecen se je tudi koj našel, ki je podaril kapital, kateri nese letno okoli 35.000 K. Kurz traja osem mesecev in se začne v jeseni. Poučujejo vseučiliščni profesorji in izkušeni praktiki. Leta 1905/06 je poučevalo 57 moških in 24 ženskih. Učni red je razdeljen v osem skupin, štiri so obilgatne. Najvažnejša vprašanja se obravnavajo pet do dvajset ur, n. pr. država in dobrodelnost, skrb za otroke. Poleg tega so 2- do žurni cikli, n. pr. o vseljevanju, o soc. skrbi v tovarnah, velikih trgovinah itd. Po predavanju je diskusija. Dalje se seznanjajo učenci in učenke s soc. literaturo, vadijo o uporabi knjižnic in statistike. Tudi se navajajo k samostojnemu delu. Drugi del poduka je praktičen. Leta 1905/06 se je udeleževalo poduka 58 oseb obojega spola, največ ženske. Šolnina znaša 240 K, obstajajo pa tudi ustanove. Koncem tečaja je pismeni in ustni izpit. Razen v New-Yorku so podobne šole tudi v Bostonu, Čikagi in St. Louis. Absolventi pa nimajo le izobrazbe za svoje privatno socialno delovanje, temveč tudi za javne službe

v dobroteljih: zavodih, tovarnah itd. Dr. E. Conrad, ki poroča o tem v listu »Concordia« XIV—9. trdi, da je le v New-Yorku več kot tisoč takih mest, kjer bodo imeli absolventi teh šol prednost, ko bodo prosta. —x.

* * *

Izseljevanje preko Trsta. Leta 1906 se je izselilo 17.681 oseb; iz Avstrije 8144 oseb, in sicer iz Galicije 4875 (leta 1905 6433), iz Dalmacije 2015 (leta 1905 le 982!), ostali največ iz Kranjskega in Primorskega.

* * *

Ali je škodljivo kajenje? O tem piše dr. med. Hesse v listu »Die Umschau«, XI., 37.: »Odgovoriti ni mogoče na kratko niti da, niti ne. V prvi vrsti pridejo v poštev individualne razlike. Migljaje da narava sama, nekateremu je pri prvi smodki slabo, pri drugi tudi in se težko privadi kajenju, takemu gotovo škodi več ali manj. Vpliva tudi kakovost cigar, »težke« je težje prenesti. A »teža« ni nikakor sorazmerna množini nikotina, ker ga je n. pr. v »najtežjih« cigarah, takozvanih Import, najmanj. Ozirati se je predvsem na to, koliko se pokadi. Kajenje vpliva na srce in stanice (Gefässe).« Pisatelj je naredil sledeči poizkus. Opazoval je, kako teče kri in bije žila pri ljudeh, ki so pokadili dve do tri smodke in pri tem ležali na hrbtu. Kmalu je začela kri hitreje teči in je bila žila vedno močnejše v ritmu. Po poldrugi smodki je ponehaval intenzivnost in padla pod normalno višino, ki jo je dosegla šele 40 do 60 minut, ko je dotični nehaj kaditi. Posebno visoko je padla intenzivnost pri starejših ljudeh. Pri nekadilcih le žila hitreje bije, ako kadé. Iz poizkusov sledi, da srce in stanice več trpe, kar lahko škoduje, zlasti ljudem, ki imajo srčne bolezni ali take, pri katerih je pritisk krvi že itak velik. Posledice prejakega kajenja so bolezni želodca, vrata, živcev. Ako se pa zmerno kadi, tudi koristi. Vpliva ugodno na prebavo in pomirjevalno na živce zlasti po težkem duševnem delu in čuvstvenem razburjenju. —x.

* * *

Šolske hranilnice. Velikega pomena za mladino je, da se privadi varčevati, da gleda na vinar. Najboljši pripomoček je šolska hranilnica, ki naj jo vodi kak učitelj, najboljši katehet na šoli. V tem pogledu smo v Avstriji daleč za drugimi državami. Letos je bilo na Francoskem 24.000 šolskih hranilnic in 500.000 učeče se mladine, ki je vlagala; v Belgiji 7242 šolskih hranilnic in 366.671 vlagatelj; v Švici 6000 šolskih hranilnic in 100.000 vlagatelj in na Ruskem 2232 šolskih hranilnic s 322.000 vlagatelji. Razširjene so jako na Nemškem in Angleškem. V Avstriji je bilo leta 1900 le 562 šolskih hranilnic, največ na Koroškem in v Dalmaciji. Od teh je bil vložen denar v 490 sučajih v poštno hranilnico. —x.

* * *

Dijaški dom. Društvo dobroteljih gospa v Ljubljani izkazuje v kratki dobi svojega obstoja izvanredno živahno delovanje. Letos je kupilo skoro novo, enonadstropno hišo ob podaljšanih Škofijskih ulicah z lepim vrtom in ga priredilo za »Dijaški dom«, v katerem nudi nad dvajsetim dijakom za znižano ceno zdravo stanovanje in dobro hrano. Vsekako lep uspeh za tako mlado, a žalibog premalo podpirano društvo. —x.

* * *

Število slušateljev na dunajski univerzi v letnem tečaju 1907 je znašalo 7549, in sicer 6229 rednih in 1320 izrednih. (Koliko je bilo nerednih, o tem statistika molči.) Žensk je bilo med temi 355, večinoma filozofinj (98 rednih in 178 izrednih), 50 medicink, 27 izrednih slušateljic prava in 2 farmaceutkinj. Po fakultetah se razdele redni slušatelji in slušateljice sledeče: Juristov 3045, medicincev 1190, filozofov 1815, teologov 179, Kranjcev je bilo 194, Štajercev 132, Korošcev 95, Primorcev 252 (Trst 140, Goriško 32, Istra 80). Statistika je pozeta po katalogu za zimski tečaj 1907/08.

Ženski mladini.

Zložil K—a.

Ni naš namen, da bi danes razpravljali žensko vprašanje v vsi svoji obširnosti. Povdarjamo le, da postaja tudi za našo strujo velikega pomena. — Do danes smo posvečali svoje moči skoro izključno le moškemu delu dijaštva. In kakor je doslej slovenska javnost premalo pazila na vzgojo delavk, tako tudi dijaštvo (moško) ni dovolj skrbelo za — ženski naraščaj. Kakor pa se je uveljavil med moškim naraščajem klic po večji naobraženosti, trdnih značajih, marijivih socialnih delavcih, tako se moramo briniti, da se tudi med žensko mladino prične sveže gibanje v enaki meri. To pa še posebno, ker se v kratkem pomnoži slovensko srednješolsko žensko dijaštvo, kakor to kaže že dejstvo, da se od leta do leta množi število slušateljic na gimnazijah — seve s privoljenjem ministrstva — in naravno potem tudi na vseučiliščih. Uverjeni smo, da bomo tudi Slovenci sčasoma dobili ženske srednješolske zavode, gimnazije, realke, kakor hitro se uvedejo splošno po Avstriji. S tem pa nastopi prejšnji slej tudi med žensko inteligenco tisto prevažno vprašanje o verskem mišljenju, ki danes tako jasno loči moško mladino.

Prepričani smo, da nastopi tudi med žensko mladino boj za načela, ako že danes ne — obstoja. Boj se bje še na tihem, ali bje se, to je gotovo. »Klerikalka«, »radikalka« in »liberalka« niso ravno redka zaznamovanja. S tem pa še ni rečeno, da je v načelnem vprašanju tako velik razloček. Kolikor smo poučeni, se tudi med ženstvom zelo množi — ateizem, seveda ne iz razlogov razuma, temveč ker fraza vleče. Prežalostno dejstvo, a ne pomaga nič, resnica je.

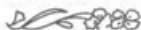
Ker priznavamo pomen krepkih ženskih značajev, nam mora biti sveta dolžnost, da delamo z vsemi silami za ohranitev dobre ženske mladine.

»Zora« naj v ta namen vedno donša primerne sestavke. Vzburiti moramo ženstvo, da se bo samo znalo vzgajati za resne življenjske naloge. Intelligence ženske, prešinjene s trdno versko zavestjo, navdušene za pro-

svetno delo med ženskim našim svetom po deželi in v mestih, si moramo vzgojiti. Dokler ne prične izhajati list, posvečen katoliško mislečemu ženstvu, naj v malem »Zora« izkuša nadomestiti to, kar bi bil dosegel tak list. S tem opozarjamo bodočo žensko katoliško inteligenco, zlasti tovarišice na učiteljiščih, da naj pri »Zori« marljivo pomagajo, da dobimo zaveden, značajan — ženski naraščaj. Tako naj bi bil položen temelj nadaljnemu pokretu med žensko inteligenco. Ne glejmo malomarno, kako moderni duh odtujaže ženstvo katoliškemu mišljenju in obenem tudi — ljudstvu. Inteligentnih delavk med širnimi plastmi ljudstva nam je nujno treba. Vzgojimo si jih torej! Vse gospodične pa, ki se že zavedajo resnih časov v slovenski domovini in so prijazne z našim stremljenjem, vabimo, da se čim tesneje združijo okrog lista. Bodite tudi ve neustrašene boriteljice za sveto našo stvar! Vežbajte se že zdaj v vsem, kar Vas more utrditi v idejah, ki jih zastopa naša dijaška struja. Naš list naj bo tudi vam pravo središče, naj postane tudi vaše glasilo. Sodelujte po vseh svojih močeh, da bo mogel list nuditi tudi ženski mladini dovolj zanimivega čtiva. Ako smejo »svobodomiselnice« nastopati na svetovnih kongresih »Svobodne misli«, pa pokažite tudi ve, da ne zaostajate prav nič v navdušenju za dobro stvar. Borimo se skupno za iste ideale in cilje: ve med ženstvom, mi med moškim naraščajem, da prenovimo slovensko mladino v čim večji meri v lepem krščanskem mišljenju in tudi — življenju!

Ali ni plemenito stremljenje katoliške cerkve? Prenoviti vse v Kristu, mladino in stare, revne in bogate, nevedne in — inteligentne, to je smisel našega krščanskega programa. Upamo, da vam ni tuj, marveč tudi vam znak — boljše bodočnosti, ko bi se povsod dosledno vršil. In naša naloga je tudi, da ga vršimo.

Naprej torej zavedni katoliško misleči ženski naraščaj!

Prijatelju.

Zložil Boleslav.

Dalje, dalje v svet neugnani
sile skrite te podé,
v hrepenenju porojene
ti pokoja ne dadé.

Širno morje, temno morje,
neizmerne vse vali
čolnič v letu enem dvakrat
lahko srečno preleti:

glóbočino misli, srca,
dvome in število zmot,
kdo jih zmeri, kdo sešteje?
Prej bi zmeril večno pot . . .

Vendar dalje, krepko dalje . . .
Kdo bi bal morja se, pen?
Mož postaneš samo v grozi,
Bog le čuvaj te — siren.

Moderno pesništvo in Anton Medved.

Literarna študija. — Spisal M—an.

Dandanašnje dobo smemo imenovati nevrastenično, dobo, ko trpi večina človeštva in zlasti inteligence za boleznijo, ki jo imenujemo živčno.

Nevrasteničen človek pa ni sposoben za intenzivno duševno delo; globoko mišljenje mu je težko in zoprno, ker razburja njegov raztrgani živčni aparat, ker ga utruja in muči. Tuintam hočejo sicer nevrasteniški misliti, hočejo samostojno presojudati, toda njih misel je le mimoidoča; v hipu, ko se porodi, se že zopet izgubi; za seboj pa pusti le medlo sliko brez določnih potez. Morda je ta misel včasih lepa, ali največkrat ima že v sebi kal bolezni. Pa tudi ko bi bila zdrava — odenejo jo v inficirano obleko, da se je mora lotiti epidemična bolezen, ki je največkrat podobna anemiji, ali je pa ta misel le daljni jek krepke, resnične misli: začutili so jo morda nenadoma v svoji duši, kakor zvok citer, če zaveje lahen veter preko srebrnih strun, toda zvok je še nejasen, ker je oddaljen.

In kje naj iščemo vzrok te bolezni? — Gotovo najmanjše krivde na tem ne nosi naše moderno pesništvo. Naši moderni iščejo le hipnih vtisov, ki se dotaknejo duše le narahlo. »Nič jim ni stalnega; resničen jim je le bežen pojav, le hipni dojem, le trenotni vtis, priznavajo in uživajo le hip; večnih idej, ki dajejo duši polet, močnih čuvstev, ki izvirajo iz idej in krepé voljo za velika dejanja, takih moderni nimajo, ker so izgubili vero v ideale, da, mnogo jih je, ki si žele le umetnih dražil, ki pod videzom umetniškega čuvstvovanja nasičujejo rafinirani hot.«¹⁾

In kod naj iščemo temu vzroka? Precej ga je v družbi sami, ki sega s slastjo po taki literaturi. Pesnik in družba, oba sta kriva, a glavni vzrok bi nemara našli, ko bi ga iskali v moderni vzgoji.

»Vzgoja mladine je dandanes popolnoma spominska in čutna. Znanost, katere se uči, ni ono znanje, ki bi tvorilo skupno mogočno celotno stavbo, ne, ona je le množina števil, formul, imen, hipotez in dogodkov. Uspeh novodobne omike ni ona znanost, ki mora biti urejen sestav resnic, po enotnih načelih pridobljen, ampak večina le neka zmešana množica predstav. Glava dijakova je muzej na različnejših pojmov. Logične vezi med njimi ni, ker so nabrani le slučajno. A pozneje pridejo viharji in razmečejo ta muzej. Mladenič izgubi načela, izgubi zaupanje v svojo samostalnost, njegovo znanstveno prepričanje izgine, kaj ostane? Ostane le življenje afektov, čuvstvovanje, mladi človek je prepričan, da je njegova najvišja zmožnost v fantaziji. Iz take vzgoje mora priti rod, ki mu ni do resnega mišljenja, ki hoče le mehkega čuvstvovanja.«²⁾ Tu je vzrok, da moderni nimajo nikakega stalnega naziranja. Kaj je svetovno naziranje, kaj nam mora dati oni, ki nam hoče pokazati neko svetovno naziranje?

1) Kat. Obz. X. 1. — 2) Kat. Obz., II. 1.

Pokazati mora nekaj, kar umiri človeško dušo, vprašujočo, odkod in kam; pokazati mora drugič nekaj, kar je zmožno utešiti žejo človeške duše po sreči.

Gotovo nekaj nenavadnega pa je, če se najde v naši dobi nevraste-nije, mehkega čuvstvovanja vendar še pesnik, ki se ga ni prijala ta epidemična bolezen. Saj je pesnik sploh silno mehek človek; kaj čuda torej, če ga obrne sapa, ki zavihra mimo njega, po sebi! Mislim, da se ne motim, če trdim, da je pesnik vsak sangvinik in kot tak silno lahko dostopen za vsako novo idejo, da, za vsako senco nove ideje. V svojem hipnem navdušenju se da pridobiti za vse, človek mehke duše je in takega vodijo le trenutni vtisi: prekipevajoče navdušenje, ki mu sledi neutolažljiva žalost. Seveda sangvinikov obzor je le mimogredoč in nestalen, kakor slika je, ki ostane potniku, ki se ozre le za trenotek v bujno pokrajino, nejasna in polna negotovih potez z živimi barvami. Riše v bujnih bojah življenje, dogodke, resnične in izmišljene, veseliš se jih ali morda trpiš s pesnikom, ki nosi v srcu pekel in obup, toda pridobiš li pri tem kaj za življenje? Vzbuja se domišljija, prekipeva srce sladkih ali bridkih čuvstev, dražijo se živci, toda dobiš li pri tem novih idej za življenje, najdeš li tu pravih idealov, se li ogreješ ljubezni do človeštva, navdušenja, ki tira človeka v žrtve za bližnjega, se navzameš li življenjske modrosti? Filozofije ni v čuvstvih, moči ne v čuvstvovanju ne v draženju živcev, požrtvovalnega duha ni v umetnem zdihovanju in svetobolju: življenje je resno in njegova filozofija terja globokega duha; plitva misel ostane na plitvini in ne prodre do jedra, ki je zagrnjeno pod temnim plaščem zunanosti. In če ima pesnik kako vlogo v vzgoji človekovi, narodovi, je le oni pravi vzgojitelj posamezniku, kakor tudi celemu narodu, ki podaja ne le gola čuvstva, ampak v prvi vrsti visoke ideje, ki dvigajo človeka nad materijo v svet idealov, ki razvnamajo v mladih srcih in v srcih, ki so blage volje, plamen navdušenja za jasne vzore, zavest človeštvene celokupnosti, ki ga dviga nad vsakdanjim egoizmom in vodi do heroičnih dejanj, da žrtvuje sebe blagru bližnjega, blagru naroda, človeštva. Seveda tudi pesnik-filozof ne sme biti brez čuvstev, ne, ker potem bi on nehal biti pesnik in ker so čuvstva ono sredstvo, ki pripravlja idejam pot v srce, ki podneta in budi ogenj. Saj je pesništvo ljubezen do vidnega in teženje po nevidnem — in ta ljubezen mora tudi vreti na dan, da ne ostanemo hladni.

Tak pesnik-filozof je Anton Medved, pesnik, čigar poezija se izliva tudi v mehka čuvstva, ki pa niso nikdar ona umetna, rafinirana, ampak krepka, izvirajoča iz misli in idej. Je sicer lirik, toda tudi v še tako liričnem motivu prevladuje refleksija, kar izda takoj pesnika-misleca. Filozof je Medved povsod, berite njegove ode ali šibre ali drobne čuvstvene pesmi, povsod refleksija, povsod njegovi nazori o velikih vprašanih življenja in pesmi, v katerih stopa v ospredje mislec, one pesmi so najbolj dovršeni, najbolj dozoreli plodovi njegove Muze.

Medved je stopal do lanskega leta v javnost skoro izključno v »Dom in Svetu«, a lansko leto se je pokazal s svojo zbirko pred širšo

javnostjo samostojnega pesnika in menda se ne motim, če sem mnenja, da je dosegel pesnik šele po tej knjigi ugledno mesto v vrsti naših pesnikov pri občinstvu, ker s to zbirko je ustvaril nekaj, kar ga povzdiguje v vrsto naših klasikov.

(Dalje.)

Srednješolsko dijaštvo.

Slovensko.

Iz Celja. Svoboda je zavladala v celjskem dijaštvu. Da bi pa bile njihove svobodne misli tudi na papirju, so začeli izdajati pod krinko drugih list »Svoboda«. Kakor je pod ničlo njihov list, tako so njihova svobodna dejanja še bolj globoko pod ničlo. Kažejo vedno in vedno, kako se naj obnaša svoboden človek. Nasprotujejo molitvi v šoli, se smejejo tovarišem, ki se odkrijejo duhovniku, sovražijo in psujejo vse tiste tovariše, ki ne trobijo v rog njihove neolike in nevere. Naj se poprej sami likajo in olikajo, predno hočejo kaj očitati našim semišljenikom! Po pravici se jeze, ker ne morejo zadnjim dokazati tako otroškega obnašanja, kakršno krasí njih same. Zadnji čas je vendar mirneje, ker je zapustil fanatizem v dveh osebah gimnazijo. — Profesor Jošt je gotovo velik prijatelj opic, ker, kot pravijo, že pred prvošolci klobasa, da se je človek razvil iz opice. Ali res tako malo pozna moderno znanstvo?

* * *

Iz Pazina. Po izvestju c. kr. državne velike gimnazije v Pazinu za šolsko leto 1906—07 posnamemo, da je obiskovalo ta hrvaški zavod 246 učencev. Izpričevalo I. reda z odliko jih je dobilo 37, I. reda 166, II. reda 12, III. reda 4, ponavljalna izkušnja se je dovolila 2 učencema. V VIII. razredu je bilo 32 učencev, izmed teh je 6 odličnjakov, drugi so tudi dobili prvi red. K maturi se jih je oglasilo 28, 4 se odstopili. Hrvatov je na gimnaziji 210, Slovencev 37 in en Čeh. Poučuje se vse v hrvaščini, italijanščina je obvezen predmet. »Dijaško pripomočno društvo« u Pazinu je dalo dijakom podpor za 20.360 K! Gotovo lep zgled! Dijake zdravita dva zdravnika brezplačno, tudi zdravila dobé dijaki po znižani ceni. Primerjajmo ta hrvaški zavod z našo takozvano slovensko (? ?) gimnazijo. Dijakov je na II. državni gimnaziji v Ljubljani 349, toraj 85 več kot v Pazinu, odličnjakov pa je 17 (tam 37), I. red 258, II. red 30 (tam 12), III. red 8 (tam 4), ponavljalni izpit 34 (tam 2). V nižjih razredih v Pazinu ni paralelk, vendar je v VIII. razredu 32 dijakov, na II. drž. gimnaziji 17, v VII. razredu v Pazinu 23, v Ljubljani 24, toda med temi jih je le še 9 iz I. a in b razreda, kjer jih je bilo čez 120! Gotovo niso dijaki tam boljši učenci kot naši, kdor pozna le količjak razmere, mora pritrčiti, in vendar uspeh? ! . . . Za danes brez komentarja.

* * *

Iz Kopra. Konečno je vendar prišla vlada do spoznanja, da Koper ni za slovensko učiteljsiše. Bil je skrajni čas! Koper nima niti ene strani, ki bi bila dobra za slovensko učiteljsiše, in čudno se nam mora zdeti, kaj je vendar vlado vodilo, da je bila ustanovila tam za Slovence tako važen zavod. Slovensko učiteljsiše v skoro popolnoma laškem mestu, kjer se šopiri iredenta; v mestu, kjer ni nobenega zavoda, da bi si moglo dijaštvo širiti svoje obzorje in izpopolnjevati pomanjkljivo znanje, ki ga dobe v šoli! Dijaštvo nima niti ene družbe, ki bi bila dobra in vredna, da zahaja vanjo, ki bi ga kaj vzgajala, ampak prepuščeno je samo sebi med tujim narodom. Da so laška primorska mesta v moralnem oziru precej slaba, je znano. Trst tudi ni daleč in kraljestvo alkohola je mogočno. Vsled tega ni čudno, če kak dijak zaide na napačna pota in se utopi v moralnem močvirju. Ne smemo se tudi preveč čuditi, če dijak rad zavije v

ozko ulico, v malo sobo laške »oštarje«, ko nima nobene druge zabave. K temu pridejo koperske signore, ki love uboge dijake na svoje hčere in jih omrežijo, da se reveži ne morejo več rešiti iz teh zanj. Žalostno je potem videti slovenskega učitelja z laško ženo; kako mora tak delovati za narod, če vzgaja žena otroke v laškem duhu? Ta hiba in pa alkohol zahtevata precej žrtev med Slovenci. Slovenski učitelj, posebno pa v Primorju, potrebuje energije, vztrajnosti, in ravno alkohol uniči v človeku vso energijo. Sicer ne smemo biti prečrnogledi. Imamo tam tudi dijake, ki kljubujejo vsem razvadam in nevarnostim, da, dobimo med njimi tudi abstinence, kar moramo občudovati. Celo šola jim meče polena pod noge; k temu pride pa še zasmehovanje tovarišev!

Razno.

O reformi srednje šole piše v »Oest. Rundschau«, XIII., 1. znani reformator dr. H. Kleinpeter. Načelo, na katerem se gradi srednja šola, je napačno. Vzgoja in poduk je namen srednji šoli; sedanja hoče s podukom doseči vzgojo, a zagreši prvo in drugo. Glavna napaka tiči v krivi metodi. »Besede in le besede prevladujejo, celo naravo zre učenec skozi steklo knjige.« Danes vemo, da so jako male koristi najlepši nauki, ker vpliva človekova pamet razmeroma malo na njegovo delovanje. Navada je dosti večja sila, in voljo je mogoče vzgojiti k delu le z vajo v delu. Zato treba navajati dijaka k temu, da stremi za zastavljenimi cilji, ki jih more takorekoč prijeti, premišljeno, strpno in vztrajno. V današnjem sestavu so ti cilji preveč abstraktni, izven dijakovega zanimanja. Naravno naj pridejo najprvo do veljave čuti. Približati se moramo angleški šoli, ki goji šport; seveda ni treba iti tako daleč, poleg telesnih vaj je tudi drugih sredstev, s katerimi moremo dati posla čutom, rokam, telesu, n. pr. dijak si napravi sam modele za geometrijo, navadne fizikalne aparate, obdelava šolski vrt, preparira objekte iz naravoslovja. S tem se daje dijakom posla, a se tudi individuu nudi prihiko, da se razvija sebi primerno. Taka ureditev ima pomen tudi s stališča poduka. Sedanja srednja šola, zlasti gimnazija pripravi iako slabo na visoko šolo Realec ni nič manj pripravljen na jezikosloven študij, kot gimnazijec na medicinskega. Razlogi, da se obdrži klasična filologija, ne drže: nikoli ne bo ostalo časa za več kot en tuj jezik, ako se učni načrt primerno preuredi in potrebno razširi poduk v praktičnih predmetih. Delitev v gimnazijo in realko tudi ni primerna, če mora biti dvoje zavodov, naj goji prvi filološko-historično, drugi matematično-naravoslovno stran. Predvsem pa mora izginiti vse moreči duh birokratizma z gimnazije. —x.

* * *

Ali so dijaške Marijanske kongregacije postavno dovoljene? Na splošnem nemškem shodu družbenikov v Lincu je dné 7. septembra t. l. obdelaval to vprašanje P. Andlau D. J. Na podlagi avstrijskega zakonika je dokazal, da kongregacije kot združenja, ki so po svoji upravi, vodstvu, ciljih in sredstvih čisto verska, ne spadajo pod društveni zakon in torej po zakonu ne morejo biti prepovedana. Tega mnenja je tudi nižieavstrijski deželni šolski svet, ki je z odlokom 4. junija 1907 izjavil, da je katoliškim srednješolcem državno dovoljeno, pristopiti z dovoljenjem starišev kongregaciji. »Sodalent-Korrespondenz« XIII. 146 pristavlja: Pravično misleča vlada ne more prepovedati dijaških kongregacij, prav tako pa tudi istim nasprotna vlada ne bo nikdar v zadregi, najti vzrok za prepoved, sklicujoč se na kakoršnokoli določilo kake oblasti.

I. D.

* * *

O oproščenju šolnine piše dr. Karol Furtmüller v »Österreichische Rundschau«, zvezek 6. 1. 1907. Odredba naučnega ministrstva z dné 12. junija 1886 navaja svoto šolnine na gimnazijah in realkah ter tudi pogoje, pod

katerimi se lahko doseže oproščenje šolnine. Prvi pogoj je ubožnost onih, ki vzdržujejo dijaka. Mnogo drugih pa mora tudi dijak sam izpolniti. Imeti mora namreč prvi red, v pridnosti in obnašanju pa vsaj »befriedigend«. Ta odredba se vidi na prvi pogled jako dobra, kajti koristna je onim pridnim, pa popolnoma nenadarnim dijakom, ki se komaj privlečejo na gimnaziji ali realki od razreda do razreda, na univerzi od rigorosa do rigorosa. Nasprotno pa je lahko oni, ki dobi radi kake neumnosti v zadržanju »entsprechend« ali radi lenobe »hinreichend«, najboljši in najbolj nadarjeni dijak. Ker je učitelj pri redu pridnosti največkrat navezan na svoje subjektivno prepričanje ali še celo na dozdevo, obsoja največje število učiteljev ta red v njegovi sedanjih obliki za neprimeren. Večkrat se tudi zgodi, da ima učenec jako dobre rede, a v pridnosti »hinreichend«, ker bi po svoji zmožnosti lahko več storil, kakor pa oni, ki dobi le radi velike pridnosti »befriedigend« ter je manj nadarjen kakor prvi. Jako nelogično je torej prvemu otežkočiti nadaljevanje študij, ker je gotovo bolj nadarjen kakor oni, ki ima v pridnosti »befriedigend«. Pa tudi eden »nichtgenügend« iz tega ali onega predmeta v prvih razredih še ne kaže nezmožnosti dijakove, ker se tudi nadarjeni ne more hitro privaditi popolnoma novi, neznani snovi. Nezaostni red, ki se ga lahko popravi, je gotovo za ubogega dijaka kazen, a v pravem pomenu le nekako svarilo, naj se potem bolj potruzi. Posebne težkoče nastanejo v prvem semestru prvega razreda, ker dijak nima še gimnazijskega spričevala ter mu toraj manjka podlaga za oproščenje šolnine. Ako ima učenec v novembru povoljne rede, se mu privoli oproščenje. Gotovo ne more učitelj v tako kratkem času od septembra do novembra natanko spoznati učenčeve zmožnosti, ker je velikrat večja, kakor si misli. Popolnoma jo spozna šele čez nekaj časa. Sprevidel je torej, da se je varal nad dijakom. Na taki negotovi podlagi se zida torej sklepanje o oproščenju šolnine! S pedagoškega stališča se ne more potemtakem opravičavati ta odredba. Vzrok ji tiči v patriarhaličnem duhu, po katerem se smatra oproščenje šolnine kot nekako dobroto, katero morejo uživati samo »vredni« dijaki. Brezplačni poduk na srednjih šolah ni ravnotako nobena dobrota, kakor ni brezplačni poduk na ljudskih šolah. Zatorej se morajo vsi oni, ki se potegujejo za moderno prenovitev šole, potegovati tudi za prenovitev odredb glede šolnine. Najbolje bi bilo, ako se vpelje šolnino po ubožstvu dijaka. Ne sme se zgoditi, da bi spričevalo s slabim redom v obnašanju bogatemu ne otežkočilo nadaljnega učenja, ubogemu pa, ker nima denarja za šolnino. Posledica temu je, da mora zadnji izstopiti. Oproščenje šolnine naj odločujejo naslednja načela: 1. Šolnine se oprostijo vsi oni dijaki, kojih stariši morejo dokazati, da nimajo sredstev. 2. Pri onih dijakih, ki morajo razred ponavljati, se oproščenje pretrga ter ima še le potem veljavo, ako dobijo semestralno spričevalo prvega reda. 3. Ako je dijak za kazen iz kakega zavoda izključen, izgubi tudi oproščenje šolnine za eden ali dva semestra, kakor odloči profesorsko osovje.

* * *

»**Moderno svetovno naziranje**«. Ker ravno čujemo, da bo eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva kmalu izdala brošuro »Moderno svetovno naziranje«, opozarjamo že danes tovariše somišljenike na nekatere znanstvene spise, ki bodo omogočili, da si bo lahko vsak sam zbral dovolj »kritične snovi« za — lastno sodbo. Krasno sliko »modernega svetovnega naziranja« (boljše »svetovnih naziranj«) podaja knjiga: »Die Weltanschauung des modernen Naturforschers«, Dr. phil. E. Dennert, Stuttgart, Max Kiehlmann 1907 (III + 345 str.) nevez. 7 M! »Die moderne Biologie und die Entwicklungstheorie«, Dr. Wasmann S. J., 3. izdaja (54 slik in 7 barvotiskov posebej), (XXX + 530 str.) nevezana 8, vez. 92 M. O tej knjigi piše berlinski naravoslovni strokovni list »Naturwissenschaftliche Wochenschrift« 1907, štev. 10: «. . . Wenn wir Haeckels Schriften wie die natürliche Schöpfungsgeschichte und seine andern populären Schriften mit derjenigen Wasmanns vergleichen, so befindet sich der erstere in wesentlichem Nachteil durch die Oberflächlichkeit, mit der er verfährt und durch die geringere Logik, die er anwendet, Wasmanns Buch ist demgegenüber verlässlich und dort, wo er rein der naturwissenschaftlichen

Methode folgt, logisch. Dem Anfänger, der sich mit den heutigen Grundlagen und mit der Historie der Biontologie vertraut machen möchte, ist das Buch daher durchaus zu empfehlen: est ist ernst und gewissenshaft zusammengestellt und geht nicht auf Flausen aus wie leider die ganz überwiegende Zahl unserer populären Literatur, die sich bemüht durch möglichst funkelnde Vergleiche alles in kleinlich-menschliche, aber darum vermeintlich »anziehende« Perspektive zu setzen —«. »Die grossen Welträtsel.« Philosophie der Natur. Allen denkenden Naturfreunden dargeboten von Tilmann Pesch S. J., 3. izdaja, (I. knjiga: »Philosophische Naturerkl rung«. XXX. + 782 str., nevezano 10 M (12 K), vez. 12·5 M (15 K); II. knjiga: »Naturphilosophische Weltauffassung.« XII + 592 str., nevez. 8 M (9·6 K), vez. 10·5 M (12·6 K). V tem obsežnem delu je združil T. Pesch najvažnejše resnice o svetu, človeku in Bogu v enoten svetovni nazor. — Prav posebno pa bo marsikoga zanimalo poročilo, ki ga je sestavil sam Wasmann o znanih svojih februarskih predavanjih in o diskusijskem večeru v Berolinu: »Der Kampf um das Entwicklungs-Problem in Berlin«, Freiburg i. Br. — Herder 1907. Knjiga obsega troje Wasmannovih predavanj: 1. Die Entwicklungslehre als naturwissenschaftliche Hypothese und Theorie, 2. Theistische und atheistische Entwicklungslehre; Entwicklungslehre und Darwinismus, 3. Die Anwendung der Deszendenztheorie auf den Menschen. V drugem delu knjige so protigovori enajstih njegovih protigovornikov osvetljeni s kritičnimi opazkami, kojim nato sledi končni govor patra Wasmanna. Temu vsemu je dodano še zanimivih citatov iz časniških poročil. — Kdor pozna bombastične izjave iz radikalnega tabora o absolutni vrednosti »modernega svetovnega naziranja«, kdor se hoče samostojno poučiti, kako plitvo in »velikih duhov« nevredno je njihovo vpitje, ko se ponašajo s svojim modernim svetovnim naziranjem, z evolucijo (razvojem), ta bo kaj rad segel po omenjenih knjigah. Ako somišljenikom ni mogoče posamič kupiti te ali one knjige radi visokih cen, naj se tovariši združijo in skupno nabavjo knjigo, ki je stalne vrednosti v vsaki znanstveni knjižnici! Po potrebi navedemo še druge sorodne knjige, ki dajejo trdno podlago našemu svetovnemu nazoru. — Končno pa še opozarjamo na 8. številko »Časa«, ki je donesla lep članek o »evoluciji«. Prebral naj bi ga vsak dijak, ki hoče pravega pojma o »razvojni« teoriji.

* * *

Gospod J. I.! — Morebiti se ne motim, če vidim v Vas, dasi Vas niti ne poznam, svoječasnega pridnega bravca »Vrtca« in morda še »podlistkov« v manjših časnikih. Vsaj na take povesti, kot se čitajo tukaj, me je spomnil »Gorupov stric«. Uvod mi ugaja še najbolj, pa konec, ker je pisano zanimivo, dasi smo kaj podobnega že čitali. Pripovedovanje stričevo, ki tvori pravo vsebino vsega, je pa dolgočasno. Tudi pripovednik — ne samo dramatik! — bodi skop z dolgimi pripovedovanji, ako noče baš s tem pokazati, kake posebnosti dotične osebe ali pa je tako pripovedovanje vsled drugih okolnosti res potrebno. Vrhu tega je tudi snov že precej zastarela — tip »falaranega študenta«. Kdor ima na pripovedovanju kot takem svoje veselje in ne zahteva tudi več ali manj umetniške oblike, ta bo stvar čital z veseljem nekako tako kot čitamo natančen opis kakega dogodka v časniku. Ponudite spis »Vrtcu« ali kakemu časniku za priprosto ljudstvo kot »podlistek«! Čitajte pripovednike! Zlasti bi Vam priporočil Finžgarja in Sienkiewiczza. Vi znate porabiti dogodke iz življenja in zdi se mi, da imate naravno mržnjo do bolestnega sloga in pripovedovanja modernih posnemalcev Cankarja in Meška Oglasite se še! I. D.

